

WMO MAGAZINE

Drie tips voor Rutte IV

Debbie Koning over
online INC. Festival

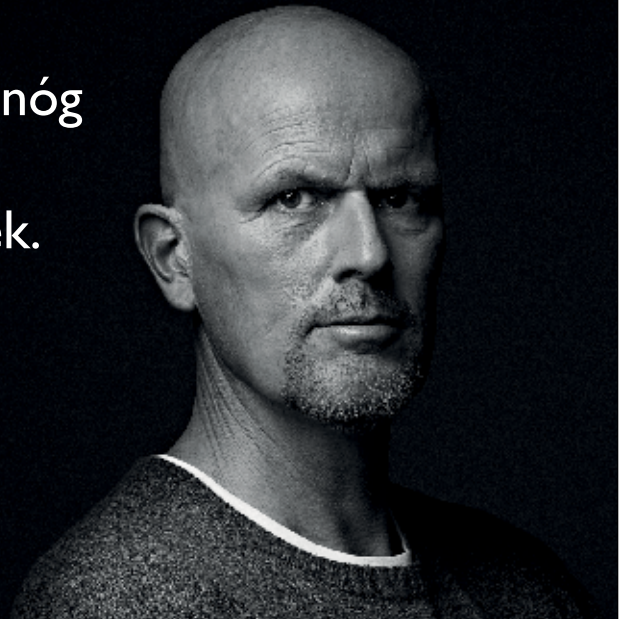
Liesbeth Hoogendijk, directeur MantelzorgNL

**‘Gemeenten hebben van de
Wmo een Awbz-light gemaakt’**

STICHTING
ParkinsonFonds
www.parkinsonfonds.nl

De ziekte van Parkinson is nóg
ongeneeslijk. Steun daarom
wetenschappelijk onderzoek.

Hoofdweg 667A, 2131 BB Hoofddorp - Telefoon: 023 - 5540755 - E-mail: info@parkinsonfonds.nl - IBAN: NL10ABNA0504201530

Algemeen Nut
Bevonnende Instelling
ANBI

WMO MAGAZINE

dan weet u wat er speelt

Hebt u te maken met de Wmo? Als ambtenaar, professional, leidinggevende, belangenbehartiger? Dan mag u *WMO Magazine* niet missen. *WMO Magazine* verschijnt zesmaal per jaar als tijdschrift.

Wij bieden u:

- Nieuws & verhalen uit de gemeentelijke praktijk
- Interviews met invloedrijke personen
- Expertopinions & inzicht in Wmo-ontwikkelingen
- Interpretaties van juridische uitspraken

Neem nu een jaarabonnement op *WMO Magazine*.

Bel 0172 47 60 85 of stuur een

mail aan linda@spabonneservice.nl.

Deels terugdraaien

Het is bijzonder (lees: schrijnend) om te zien hoe de tekortkomingen van de decentralisatie ruim zes jaar later nog steeds hun sporen nalaten. Liesbeth Hoogendijk wijst op de verschillen tussen gemeenten: 'Als je nu in Den Bosch woont, is het goed geregeld. Maar als je in gemeente y woont, heb je nog steeds hetzelfde probleem.' Ze wijst op de bezuinigingen waarmee de decentralisaties gepaard gingen: 'De huidige financiële tekorten leiden ertoe dat gemeenten niet kunnen doen wat ze op basis van de behoefte zouden willen doen qua mantelzorgondersteuning.' Ze wijst op de goede dingen die verloren gingen, zoals de mantelzorgverklaring: 'Dit was vóór 2015 beter geregeld dan anno 2021.'

Is dat hele decentraliseren wellicht een onzalig idee geweest? Moeten we het weer terugdraaien? Nee, zegt het gezond verstand, daarvoor is het inmiddels te laat. Kunnen we het nog deels terugdraaien? Als het aan Liesbeth Hoogendijk ligt wel: 'Ik denk dat we naar tien of twaalf regio's moeten, wellicht op provincieniveau. Of zes gebieden gebaseerd op aantallen inwoners. En op dat niveau regelen we dan een groot deel van onze zorg, waaronder mantelzorg.'

Toch iets voor Rutte IV om serieus naar te kijken. Het 'laatstekanskabinet' van Rutte wordt dat. Laatste kans om nog iets van de gemaakte fouten te erkennen en herstellen (Rutte V is niet haalbaar gezien 's mans houdbaarheidsdatum, die volgens velen nu al overschreden is). Deels terugdraaien dus, die decentralisatie. Beter ten halve gekeerd...

Stan Verhaag
Hoofdredacteur

4

Liesbeth Hoogendijk over Wmo en mantelzorg

Het thema mantelzorg grijpbaarder maken: dat wil MantelzorgNL bereiken met twee recente onderzoeken naar de waarde van mantelzorg en mantelzorgers. 'Deze maatschappelijke kosten-batenanalyse was een langgekoesterde wens,' zegt directeur Liesbeth Hoogendijk.

12

Debbie Koning bezoekt INC. Festival

Debbie Koning was deze zomer online aanwezig bij het INC. Festival, dat markeerde dat Nederland vijf jaar geleden het VN Verdrag Handicap ratificeerde. De doelstelling: jonge mensen met én zonder beperking bij elkaar brengen en de samenleving inspireren met hun ambities, ideeën en verhalen. 'Dat is nogal een ambitie en ik hou daarvan, ambities!'

16

Drie tips voor Rutte IV

'Geachte aspirant kabinetsleden, welkom op jullie nieuwe posten! Wij kijken vol verwachtingen uit naar jullie beleid en oplossingen voor de grote maatschappelijke vraagstukken waarvoor Nederland staat. Volgens mij kunt u de problemen binnen het sociaal domein fatsoenlijk oplossen door drie dingen te doen.'

18

De transitie-expeditie: vallen en doorgaan!

'We leven niet in een tijdperk van verandering, maar in een verandering van tijdperk,' schreef hoogleraar Jan Rotmans eens. Nynke Andringa over een gedachtegoed waarvoor veranderaars nodig zijn. En waarvoor geduld nodig is.

En verder

22 'Taal verbindt'

24 Wally Keijzer

26 Nieuws

28 Wim Peters

Colofon

Wmo Magazine

Nr. 4, september 2021
Wmo Magazine is een uitgave van Y-Publicaties. Wmo Magazine informeert beleidsmakers en dienstverleners over beleidsrelevante ontwikkelingen ten aanzien van de Wmo.

Redactieadres

Y-Publicaties, Postbus 10208
1001 EE Amsterdam
E-mail: wmo@y-publicaties.nl
Tel. 020-5206060
Fax. 020-5206061

Uitgever: Ralf Beekveldt

Hoofdredactie: Stan Verhaag
Lay-out: Thomson Digital
Opmaakbegeleiding: Hans Jansens (Impaginator.nl)

Medewerkers: Nynke Andringa, Wim Peters

Coverfoto: Liesbeth Hoogendijk, gefotografeerd door Goedele Monnens nabij het kantoor van MantelzorgNL in Zeist.
Druk: Prisma Print

Advertenties

Cross Media Nederland BV
Nieuwe Haven 133
3116 AC Schiedam
T: 010 - 7421023
E: gezondheidszorg@crossadvertising.nl
W: www.crossmedianederland.com

Abonnementen

Postbus 105
2400 AC Alphen aan den Rijn
Tel. 0172 - 47 60 85
Fax. 0172 - 47 60 85
Abonnementen lopen automatisch door, tenzij uiterlijk 30 dagen voor de vervaldatum wordt opgezegd.

Prijzen (per jaar)

Jaarabonnement particulier € 108,95
Jaarabonnement instelling € 147,50
5 of meer exx. op 1 adres € 65,50
Wmo-koepelabonnement:
15 procent korting
Lid van Wmo-raad en geen vergoeding voor abonnement? Dan betaalt u € 70,00. Wordt uitsluitend verstuurd naar een particulier adres. Deze prijzen zijn inclusief btw en verzendkosten. Na aanmelding krijgt u een acceptgiro toegezonden.

Auteursrecht

Behoudens de door de wet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleuvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Liesbeth Hoogendijk, directeur MantelzorgNL

‘Gemeenten hebben van de Wmo een Awbz-light gemaakt’

Het thema mantelzorg grijpbaarder maken: dat wil MantelzorgNL bereiken met twee recente onderzoeken naar de waarde van mantelzorg en mantelzorgers. ‘Deze maatschappelijke kosten-batenanalyse was een langgekoesterde wens,’ zegt directeur Liesbeth Hoogendijk.

In januari 2020 was ik aanwezig bij uw nieuwjaars-lezing in Utrecht. U zei toen onder andere: ‘Door het ontbreken van geormerkte budgetten, heldere normering en verantwoording, kunnen gemeenten niet bijsturen en worden geen lessen geleerd.’ U had het ook over de gevolgen van de decentralisaties in het sociaal domein in 2015: ‘De lokale verschillen zijn groot en worden soms ingegeven door de gemeentelijke tekorten op het sociaal domein. Niemand wil dat dit zo uitpakt en toch zien we het overal gebeuren.’ Dat concludeerde u in januari 2020, na vijf jaar decentralisaties.

Liesbeth Hoogendijk: ‘Klopt. En die conclusie is anderhalf jaar later nog niet veranderd.’

Het idee van de Wmo was dat de gemeenten het beter zouden doen dan de landelijke overheid.

‘Laat ik vooropstellen dat ik vind dat veel gemeenten met de goede intenties bezig zijn als het gaat om mantelzorgondersteuning. Ze proberen te zorgen dat mensen op een goede manier voor elkaar kunnen zorgen en dat ze daarbij als dat nodig is ondersteuning krijgen. Wat ik wel zie, is dat het dna van de gemeente wel erg gericht is op gelijkheid, op mensen kunnen afrekenen op of iets zorgvuldig is gebeurd, en dat is enorm doorgeschoten. Ik denk dat de gemeenten in de valkuil zijn gestapt om van de Wmo een soort Awbz-light te maken, inclusief allerlei verantwoordingscriteria. Gemeenten voeren de Wmo 2015 als een ouderwetse voorzieningenwet uit. Dan ga je volgens mij de bietenbrug op, want dan verlies je maatwerk uit het oog en ook de ruimte om te

zeggen: “Ga er maar mee doen wat je denkt dat nodig is.” Er is een handvol gemeenten die dat laatste wél bewust doen, maar dat zijn hoge uitzonderingen.’

Welke gemeente bijvoorbeeld?

‘In Limburg was er twee jaar geleden een gemeente die het zo organiseerde, ik dacht Horst aan de Maas. Daar kreeg het Steunpunt Mantelzorg een bepaald budget en zij konden op maat mantelzorgondersteuning regelen, zodat een mantelzorger bijvoorbeeld drie keer in de week naar de sportschool kon en dat er dan een vrijwilliger was die de zorg even overnam. Of er kon een aantal uren dagbesteding worden geregeld voor degene voor wie gemantelzorgd werd. Er zijn dus wel voorbeelden, maar ze zijn zeer beperkt.’

Hebt u als het gaat om mantelzorgondersteuning nog andere bezwaren dan de bureaucratie die u al noemde?

‘Ik heb er nog een, ja. Er zijn bij de overheveling van taken naar de gemeenten forse bezuinigen doorgevoerd in het sociale domein, zeker ook op jeugdzorg. De huidige financiële tekorten leiden ertoe dat gemeenten niet kunnen doen wat ze op basis van de behoefte zouden willen doen qua mantelzorgondersteuning. Men doet alleen wat echt strikt noodzakelijk is.’

Wat had er anders gemoeten?

‘De budgetten voor het sociaal domein hadden op zijn minst moeten worden geormerkt. Neem alleen al het fenomeen mantelzorgcompliment, een van de manieren om mantelzorgers te ondersteunen. Daaraan zou in Nederland jaarlijks zo’n honderd miljoen ►

euro moeten worden uitgegeven. Wat onze MKBA [maatschappelijke kosten-batenanalyse, red.] echter laat zien, is dat die honderd miljoen niet wordt uitgegeven aan mantelzorgwaardering. En als je wethouders of ambtenaren vraagt of ze weten hoeveel budget er überhaupt is voor mantelzorgondersteuning, dan zeggen ze “nee”. Formeel klopt dat ook, want er is geen oormerk, en dus is er geen duidelijkheid over het voor mantelzorgondersteuning beschikbare budget.’

In een recent persbericht van MantelzorgNL zei u: ‘Door bezuinigingen verschuift geld dat is bedoeld voor bijvoorbeeld het waarden van mantelzorgers naar andere kostenposten binnen de gemeente.’

‘Dat zien we inderdaad heel concreet. Gemeenten zeggen letterlijk: “Wij stoppen vanaf nu met het mantelzorgcompliment, want we moeten bezuinigen.” Of “Wij verlagen het bedrag van 75 naar 25 euro.” Dat is dan de meest tastbare actie die gemeenten ondernemen.’

Dat ziet u massaal gebeuren?

‘Ja, dat zien wij massaal gebeuren.’

En hoe lang al?

‘In 2019 hebben collega’s dat uitgebreid onderzocht. En elk jaar doen we nu een steekproef. We zien dat er behoorlijk op bezuinigd wordt.’

Het geld gaat naar andere dingen in het sociaal domein?

‘Ja. Dat heeft er ook mee te maken dat de gemeenten – op zich terecht – geacht worden op maat ondersteuning te bieden. Dan is het ook lastig om precies te zeggen: “Dit is de mantelzorgondersteuning”, “Dit is de hulp voor mensen met een beperking”, “Dit is de hulp voor kinderen met een beperking”. Dus dat er soms dingen door elkaar lopen, snap ik best.’

Die waardering ofwel dat compliment is één onderdeel van de mantelzorgondersteuning. Welke ondersteuning bieden gemeenten nog meer?

‘De waardering is iets wat gemeenten eenmaal per jaar doen – als ze het nog doen. Daarnaast bieden ze respijtzorg ofwel tijdelijke overname van de zorg in de vorm van bijvoorbeeld dagbesteding, inzet van vrijwilligers, een logeershuis, huishoudelijke hulp, hulp

bij regeltaken (zoals het aanvragen van voorzieningen, of een indicatie). Maar het kan ook zijn een training omgaan met verlies. Het is dus een breed palet. Er zijn acht onderdelen waarop mantelzorgondersteuning mogelijk is.’ [In 2009 lanceerde toenmalig staatssecretaris Jet Bussemaker acht vraaggebieden waarop mantelzorgers knelpunten ervaren: informatie & advies, persoonlijke begeleiding, educatie, emotionele steun, praktische hulp, respijtzorg, financiële hulp en materiële hulp. Veel gemeenten hebben hun beleid op basis hiervan ingericht, red.]

U heeft wel eens gezegd dat die vraaggebieden eigenlijk terug zouden moeten keren in de Wmo.

‘Klopt, dat vind ik.’

Waarom?

‘Omdat ze kaders geven en houvast. Want het kader “mantelzorg” is veel te breed geworden. Het kader dat aangeeft wat mantelzorgondersteuning eigenlijk inhoudt of wanneer iemand mantelzorger is, is nu veel te breed geformuleerd. Gemeenten en zorgverzekeraars hebben alle ruimte om naar eigen inzicht definities aan te passen. Met als gevolg dat “mantelzorgondersteuning” in Rotterdam en Ede heel verschillende dingen zijn. En “mantelzorger” ook. De ene gemeente volgt de wet, de andere het SCP, de derde heeft een eigen omschrijving.’

Wat is het gevolg?

‘Dat je als mantelzorger overgeleverd bent aan het criterium van de gemeente waar jij toevallig woont. Dat kan gunstig uitpakken, maar ook ongunstig.’

U pleit voor één definitie?

‘Zeker. En voor duidelijker taken die horen bij mantelzorgondersteuning. Waarbij maatwerk voorop moet staan: zijn er in een gemeente veel oudere mantelzorgers, dan zet je in op respijtzorg. Wonen er veel kinderen die mantelzorg nodig hebben, dan doe je weer andere dingen.’

In maart van dit jaar liet u onderzoeksbureau Ecorys de maatschappelijke kosten en baten berekenen van de inzet van alle mantelzorgers in Nederland. Afgelopen zomer vertaalde u deze landelijke cijfers naar alle afzonderlijke gemeenten. Wat was de reden voor beide onderzoeken?

‘Gemeenten voeren de Wmo 2015 als een ouderwetse voorzieningenwet uit’

‘Er is geen duidelijkheid over het voor mantelzorgondersteuning beschikbare budget’

‘Deze maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) was een langgekoesterde wens van ons en van mijzelf. Kijk, mantelzorg is van mensen zelf: je partner wordt ziek en je zorgt voor hem of haar. Heel lang gaat dat goed, maar op een gegeven moment kun je het niet langer volhouden. Dan kom je bij de overheid uit – of dat nu de gemeente is of de zorgverzekeraar. En daar gebeurt iets: de andere partij gaat iets van jou vragen of verwachten of vinden dat jij moet doen. Dat wordt bedekt onder een deken van “Het is normaal dat mensen voor elkaar zorgen”, “Dat hoort erbij”, “We zijn een participatiesamenleving”. Er worden dus heel veel termen gebruikt die moeilijk te weerleggen zijn in de zin van: “Ja, maar dit is wel de grens van wat ik kan.”

‘Dát wilden we met dit onderzoek een economische basis geven: Wat levert het de maatschappij eigenlijk op dat al die mensen zo voor elkaar zorgen? Welke waarde vertegenwoordigt het? En – dit is theoretisch, hoor – wat gebeurt er als al die mensen niet zouden mantelzorgen? En wat zou dat doen met de samenleving?’

Zo kwam u tot conclusies. Als mantelzorgers hun werk zouden neerleggen, dan kost dat in Groningen de gemeente jaarlijks 465 tot 638 miljoen euro kosten, en in De Bilt tussen de 82 en 112 miljoen euro.

‘Inderdaad. En zo hebben we dat voor alle 355 Nederlandse gemeenten laten uitrekenen.’

Schrok u er zelf van? Of zag u het aankomen?

‘Dat zagen we wel aankomen na het rapport in februari jongstleden, toen het voor heel Nederland overkoepelende rapport werd opgesteld. Daarin is berekend – door Ecorys en met ondersteuning van een zware begeleidingscommissie met daarin het SCP, VWS en de Erasmus Universiteit – dat de waarde van de 1,5 miljard uren die mantelzorgers jaarlijks inzetten 20 miljard euro bedraagt. Zou je die uren moeten vervangen door formele voorzieningen en hulp – die slag is in het tweede onderzoek gemaakt –, dan kom je uit op dertig à veertig miljard euro per jaar.’

Wat hoopt u met deze berekeningen te bereiken?

‘Een aantal dingen. Het eerste is dat er meer bekendheid komt voor de data waar we het hier over hebben. Gemeenten zeggen – en daar hebben ze volkomen gelijk in: “We weten niet waar al die

mantelzorgers zitten. We kennen ze niet, ze melden zich niet.” En inderdaad, dat doen heel veel mantelzorgers niet.’

Sterker nog: sommige mantelzorgers weten niet eens dat ze mantelzorger zijn.

‘Inderdaad, en andere ontdekken het pas jaren nadat ze gestopt zijn. Dat maakt mantelzorg dus lastig grijpbaar, maar wat mantelzorgers doen heeft grote waarde. Met dit onderzoek hopen we het grijpbaarder te maken.

‘Ten tweede willen we laten zien aan gemeenten dat mantelzorg geen liefdewerk is waar geen rekening aan ten grondslag ligt. Mensen moeten er iets voor opgeven om mantelzorg te kunnen leveren. En jij hebt als gemeente de taak om te zorgen dat die balans gezond blijft. Dit onderzoek biedt de cijfers om dat te onderbouwen.

‘Ten derde willen we onze steunpunten mantelzorg – die in elke gemeente aanwezig zijn – materiaal in handen geven om het goede gesprek met hun gemeente te kunnen voeren.’

U zei zojuist zelf in een bijzinnetje: ‘De berekening van wat het kost als al die mensen géén mantelzorg zouden leveren, is een theoretische.’ Maakt u het daarmee voor gemeenten niet makkelijk om te zeggen ‘Ach, dit is maar theorie’?

‘Het is inderdaad een theoretische berekening, want we weten dat mantelzorgers blijven zorgen. Maar de impact als zij dat niet meer doen is reëel, dat heeft ook SCP-onderzoek laten zien, onder andere in het rapport *Wat als zorg wegvalt?*. Er zijn bijna vijf miljoen mantelzorgers in Nederland, die 1,5 miljard uur op jaarbasis inzetten. Vervolgens is een berekening gemaakt wat een redelijk uurtarief zou zijn. Daar kwam 13,10 euro uit. Maar dat is natuurlijk theoretisch, want iemand die twintig uur mantelzorgt, krijgt niet twintig keer 13,10 euro.’

Is 13,10 euro wat het zou kosten als een professional het zou overnemen?

‘Nee, dat bedrag zou hoger zijn. De 13,10 euro is een uurloon waarmee de tijdsinzet kan worden verantwoord. Dat is dus niet een economische activiteit in de zin van een baan. Waar het hier om gaat, is dat elk uur dat iemand mantelzorgt niet kan worden besteed aan andere dingen. En voor mensen die erbij werken, kan

gelden dat ze minder zijn gaan werken om te kunnen mantelzorgen. Uit onderzoek blijkt dat dit vaak voorkomt. En dan met name in de zorg: daar gaan veel mensen minder uren werken omdat ze ook nog mantelzorgen.'

Een reden die u nog niet hebt genoemd om het onderzoek te laten uitvoeren, is dat de gemeenteraadsverkiezingen er weer aan komen, in maart 2022.

'Klopt, we hopen echt dat lokale politieke partijen de informatie in het onderzoek gebruiken om hun plannen te formuleren voor de verkiezingsprogramma's en de collegebesprekingen.'

U zegt met dit onderzoek concreet: 'Gemeenten, stop met bezuinigen op mantelzorgondersteuning?'

'Klopt.'

Of zelfs 'Stop er meer geld in?'

'Dat is misschien heel raar, maar ik zou willen zeggen: begin met uit te geven wat je ervoor krijgt en ga dat goed monitoren en bijhouden. Ik verwacht dat als je heel goede mantelzorgondersteuning wilt bieden je misschien niet uitkomt. Maar zolang gemeenten niet eens uitgeven wat ze van de Rijksoverheid in het Gemeentefonds krijgen voor mantelzorgondersteuning, voeren we een onmogelijke discussie. Stap één is dus: oormerk het geld. Stap twee: gebruik het geld daar dan ook voor, en doe dat binnen de acht vraaggebieden, maar maak wel maatwerk voor jouw hulpvragers. Stap drie: kijk dan of je eventueel nog meer moet doen. Voor de ene gemeente zal blijken dat ze alles al doen, voor de andere zal het betekenen dat er nog wat geld bij moet. Maar op dit moment worden deze drie stappen nauwelijks gezet en gaat het geld naar de tekorten op de jeugdzorg.'

Er zijn onder die 355 gemeenten toch wel een paar gemeenten die het goede voorbeeld geven?

'Ik vind het moeilijk om individuele gemeenten te noemen. Mantelzorgondersteuning is vrij breed, dus als ik zeg dat gemeente X het goed doet, dan zal toch iemand zeggen "Maar ik heb gespecialiseerde dagbesteding nodig en die doet gemeente X helemaal niet". Er is dus niet zoiets als een keuzeladdertje dat je moet volgen en dan doe je het automatisch goed.'

'Dat gezegd hebbende is het wel zo dat een grote gemeente als Amsterdam prima investeert in mantelzorgondersteuning. Gemeente De Bilt heeft een uitstekend steunpunt dat het verhaal goed vertelt en waar bezuinigingen zijn teruggedraaid, mede op

basis van onze MKBA. In Groningen doet de wethouder haar uiterste best om via ondersteuning voor burgers de Wmo en de Zorgverzekeringswet met elkaar te verbinden. In Den Bosch heeft de gemeente het steunpunt mantelzorg een extra taak gegeven om te onderzoeken welke toegang tot hulp mantelzorgers nodig hebben om goed te kunnen blijven zorgen. Daar worden fors manuren in gestoken.'

Ik wil het ook hebben over de zogenoemde 'mantelzorgverklaring'. Dat was tot enkele jaren geleden een officieel document waarmee mantelzorgers konden aantonen dat ze mantelzorger waren. Uw organisatie pleit er al enkele jaren voor om deze verklaring in ere te herstellen. Waarom?

'Ook dat heeft te maken met de onzichtbaarheid van de mantelzorger en het ontbreken van een duidelijke definitie. Er is iets heel raars gebeurd bij de overgang naar de Wmo 2015. Vóór 2015 was er de Awbz met daarin "gebruikelijke zorg" en "bovengebruikelijke zorg". Mantelzorg viel onder die bovengebruikelijke zorg. De indicatiesteller bepaalde dus keurig netjes: "Dit is het deel gebruikelijke zorg en dit deel is bovengebruikelijk". Je kreeg dan geen verklaring, maar wel een indicatie. Daarmee kon je zorg en ondersteuning ontvangen.'

'Met de decentralisaties is de Awbz opgeheven, inclusief de definitie van mantelzorg en inclusief het onderscheid tussen gebruikelijke en bovengebruikelijke zorg. Vervolgens zeggen allerlei instanties – denk aan het UWV, de Sociale Dienst, woningcorporaties: "U wilt hulp of een voorziening aanvragen? Wilt u dan eerst even bewijzen dat u mantelzorger bent?" En dat kan niet meer. Daardoor worden mantelzorgers van het kastje naar de muur gestuurd. Vroeger stelden huisartsen nog wel eens een mantelzorgverklaring op, maar zij hebben gezegd dat het niet meer hun taak is. Wij roepen nu dus al vanaf 2015 dat er een mantelzorgverklaring moet komen.'

Met andere woorden: dit was vóór 2015 beter geregeld dan anno 2021?

'Klopt. Vóór 2015 was het ook allemaal niet perfect, hoor. Maar het ontbreken van een mantelzorgverklaring is echt wel een omissie in de Wmo 2015. Wat we nu zien, is dat mantelzorgers bij ons terecht komen. En dan gaan wij brieven schrijven of anderszins contact opnemen met een instantie. Wij zeggen echter: houd één definitie aan. In de Memorie van Toelichting van de Wmo stáát nota bene die definitie. Vroeger was hij heel scherp:

'Dat de mantelzorgverklaring niet landelijk georganiseerd is, is een gemiste kans die ten koste van mantelzorgers gaat'

acht uur per week en langer dan drie maanden achter elkaar. Die kun je zo weer invoeren wat ons betreft. En zorg er dan ook voor dat iemand die aan deze criteria voldoet, automatisch een mantelzorgverklaring krijgt.'

Van de gemeente?

'Of van een andere instelling. Onze ideeën hierover zijn vóór de meest recente Tweede Kamerverkiezingen overgenomen door 50PLUS. Zij hebben in 2020 een amendement ingediend, dat is aangenomen door een Kamermeerderheid met een fors budget om de mantelzorgverklaring te regelen. We hebben net een heel traject achter de rug waarin we samen met gemeenten en het ministerie

hebben onderzocht of de verklaring landelijk te organiseren is. Dat is niet gelukt, mede uit angst dat zo'n verklaring de maatwerkgedachte zou belemmeren. Ik vind dat echt een gemiste kans die ten koste van mantelzorgers gaat. Gelukkig is het wel zo dat er enkele gemeenten zijn waar het goed geregeld is, zoals Den Bosch.

Samenvattend: de Tweede Kamer vindt het een goed idee om de mantelzorgverklaring in ere te herstellen. Nu is het alleen de vraag hoe het er in de praktijk gaat uitzien.

'Precies. Het ministerie van VWS heeft zeer recent een oproep gedaan: gemeenten die de toegang tot mantelzorgondersteuning

'Het ontbreken van een mantelzorgverklaring is echt wel een omissie in de Wmo 2015.'

‘Mantelzorg wordt steeds meer een serieus thema in beleidsontwikkeling’

willen verbeteren, kunnen hiervoor budget en hulp krijgen.’ [Zie pagina 11, red.]

Kan de nieuwe coalitie of Kamer straks nog roet in het eten gooien qua mantelzorgverklaring?

‘Niet in de zin van terugdraaien. Wel zou een nieuwe Kamer kunnen bepalen dat de verklaring er toch echt landelijk moet komen. Dat heeft overigens ook mijn voorkeur, want als je nu in Den Bosch woont, is het goed geregeld. Maar als je in gemeente y woont, heb je nog steeds hetzelfde probleem.’

Dat elke gemeente de Wmo op zijn eigen manier mag uitvoeren, is nu eenmaal hét kenmerk van decentraliseren. Zou u voor centraliseren zijn?

‘Nee, want daar zit ook wel een probleem.’

Semi-centralisatie dan?

‘Ik denk dat we inderdaad naar tien of twaalf regio’s moeten, wellicht op provincieniveau. Of zes gebieden gebaseerd op gemiddelde aantallen inwoners. En op dat niveau regelen we dan een groot deel van onze zorg, waaronder mantelzorg. Nu werkt het als volgt: stel, je partner gaat dementeren en je woont in een middelgrote gemeente. Dan is er echt wel een dagbesteding voor dementerende ouderen. Maar als je in een dorp woont en je hebt een kind met een behoorlijk gedragsprobleem, dan kun je nergens terecht. De buurgemeente heeft wel een voorziening, maar ja, daar mag je vaak niet heen, want dat is een andere gemeente. We zien dus nu al dat mensen verhuizen om de problemen op te lossen. Hou op zeg. Nederland is toch klein genoeg?’

Wat vindt u zelf het leuke van het onderwerp mantelzorg? Het is tenslotte een thema dat soms best lastig over het voetlicht te brengen is. U zei het zelf al: er zijn allerlei definities in omloop. Daar begint het al mee. Denkt u nooit ‘Ik ga me met een makkelijker onderwerp bezighouden’?

Lachend: ‘Het is inderdaad wel een onderwerp van de lange adem. Ik ben nu acht directeur van MantelzorgNL en we hebben in die periode echt stappen gezet. Maar het is en blijft een onderwerp met enerzijds een hoge aibaarheidsfactor en anderzijds weinig besef van de maatschappelijke relevantie. En als ik kijk naar wat er op ons af komt qua vergrijzing, dan vraag ik me soms wel af: “Hoe gaan we dit verhaal nou goed vertellen?” Dat heeft alles te maken met het feit dat de urgentie maar weinig gevoeld

wordt. En dat komt weer doordat mantelzorgers zich vaak niet zelf melden. En als er iets fout gaat, wordt vaak incidentenmanagement toegepast. Terwijl we weten dat er op dit moment nog gemiddeld zestien mantelzorgers zijn per zorgvrager, maar in 2040 zijn er nog maar vijf of zes. Dus als je nu niets doet, blaas je straks de boel op. Dat perspectief-naar-voren krijgen we helaas heel moeilijk tussen de oren. Word ik daar zat van? Nee, maar ik verzucht wel eens dat we met zijn allen wat verder moeten kijken dan het nu.’

Ik kan me ook voorstellen dat het een uitdaging is voor u en uw afdeling Communicatie om de urgentie goed naar voren te brengen.

‘Met zo’n onderzoek naar de economische waarde van mantelzorg leveren we wel ingrediënten aan die hout snijden. Het zijn ook altijd de verhalen van mensen die het belangrijkste zijn om te vertellen. Maar de methode die wij met name toepassen, is “meten is weten”. De combinatie van data kunnen wij op allerlei manieren beschikbaar stellen aan gemeenten: Welke mensen wonen hier? Wat willen zij? Met onderzoek, praktische onderzoeksdata en focusgesprekken kunnen wij gemeenten verder helpen om te zorgen dat de mantelzorg ondersteund wordt.

‘Van de vijf miljoen mantelzorgers in Nederland is zo’n tien procent echt overbelast. Hun verhalen zijn niet fijn om te horen. Ze voelen zich op allerlei manier in de steek gelaten, niet begrepen, overbelast. Dat is echt heel triest. Wat wij willen vertellen, is: zorg ervoor dat het niet zover komt. Kijk naar de mensen met wie het redelijk goed gaat en koester hen. Maar dat is qua communicatie een heel lastig verhaal om te vertellen.’

Waar bent u het meest trots op, als u terugkijkt op de afgelopen acht jaar?

‘Dat mantelzorg steeds meer uit de hoek van de liefdadigheid komt en een serieus thema wordt in beleidsontwikkeling. Dat gebeurt landelijk, maar ook bij gemeenten. Vele van hen zoeken ons op met vragen: help ons met dit vraagstuk. Ook zorginstellingen weten ons te vinden. Zij beseffen steeds vaker dat een mantelzorg niet alleen iemand is die af en toe op bezoek komt en met wie we soms lastige gesprekken voeren of die we juist zeer waarderen om wat hij of zij allemaal doet; ze willen ook weten hoe ze in die samenwerking steeds verder komen. En ook steeds meer zorgverzekeraars willen kijken naar het thema mantelzorg binnen de Zorgverzekeringswet. Dat zijn allemaal stappen vooruit en daar ben ik trots op.’ ▲

Onderstaande oproep deed VWS zeer recent aan gemeenten – mede namens de VNG:

Wil jij graag de toegang tot regelingen voor mantelzorgers vereenvoudigen binnen jouw gemeente? En daarmee bijdragen aan preventie en duurzame inzetbaarheid? Meld je aan om aan de slag te gaan!

Het is belangrijk dat mantelzorgers de zorg voor hun naasten kunnen volhouden. Een goed ondersteuningsbeleid door gemeenten helpt hen daarbij. Gemeenten bieden Wmo maatwerkvoorzieningen zoals respijtzorg en dagbesteding ter ontlasting van de mantelzorger, en organiseren jaarlijks de waardering voor mantelzorgers. Daarnaast hebben veel gemeenten en enkele instanties, zoals het UWV, (lokaal) specifieke regelingen voor mantelzorgers ontwikkeld. Denk aan een ontheffing van de sollicitatieplicht, het niet toepassen van de (inkomensafhankelijke) huurverhoging, een urgentieverklaring voor een woning of een parkeervergunning voor mantelzorgers.

Uit onderzoek blijkt dat mantelzorgers problemen ondervinden in de toegang tot de verschillende voorzieningen en regelingen. Zij zijn niet altijd bekend met de regelingen die er voor hen zijn. Daarnaast wordt het aanvragen van de regelingen ervaren als een administratief proces. Tot slot geven mantelzorgers aan dat de instanties die verantwoordelijk zijn voor een regeling (zoals de gemeente of de woningcorporatie) vragen om een bewijs van mantelzorger zijn ('een mantelzorgverklaring'), zonder dat is geregeld waar de mantelzorger terecht kan om dat bewijs te krijgen en/of zonder dat dit bewijs breed erkend wordt door de instantie die erom vraagt. Dit leidt tot een verhoogde ervaren regellast bij mantelzorgers.

In oktober 2020 is de landelijke aanpak *Samen sterk voor mantelzorg* van VWS, VNG, ZN, VNO NCW en MantelzorgNL gepubliceerd. In deze aanpak is één van de belangrijke pijlers: mantelzorgers bereiken en hen informeren over het bestaan van vormen van ondersteuning door de gemeente en de toegang tot deze ondersteuning vereenvoudigen. De mantelzorger ontvangt eenduidige informatie en ervaart minder regeldruk. VWS wil gemeenten daarom faciliteren om de toegang tot lokale regelingen voor mantelzorgers te vereenvoudigen en de regellast voor mantelzorgers bij de aanvraag van deze voorzieningen te verminderen. Gemeenten kunnen aan de slag met het verbeteren van hun dienstverlening, en worden hierbij zowel financieel als met denkkracht ondersteund.

Hoe worden gemeenten hierbij ondersteund?

VWS stelt incidentele middelen beschikbaar aan gemeenten die kunnen worden ingezet voor de volgende activiteiten ter versterking van het lokale mantelzorgbeleid:

- Evaluatie van bestaande regelingen voor mantelzorgers op toegankelijkheid en effectiviteit.
- Vereenvoudiging van de toegangsprocedure tot regelingen voor mantelzorgers.
- Bij de regelingen waar een bewijs van mantelzorger zijn wordt gevraagd te regelen dat de mantelzorger dit bij een door de gemeente aangewezen instantie kan verkrijgen. Het verminderen van de regellast van mantelzorgers staat hierbij centraal.
- Afspraken te maken met bij de regelingen betrokken partijen om een dergelijk bewijs/verklaring te accepteren in de toegang.
- De voorwaarden bepalen waaronder de mantelzorger in aanmerking komt voor een verklaring. Per regeling kunnen die voorwaarden verschillen.

Er wordt gedacht aan een incidenteel bedrag van maximaal 80.000 euro per gemeente voor een jaar, startend in 2021, en een maximum van tussen de 20 – 25 deelnemende gemeenten. Het exacte bedrag wordt bepaald op basis van het aantal aanmeldingen. Indien er te veel aanmeldingen zijn zal er op basis van objectieve criteria (zoals spreiding en grootte van gemeenten) worden geselecteerd. Vanuit de overtuiging dat gemeenten het beste weten wat er lokaal nodig is om de toegang tot lokale regelingen te vereenvoudigen worden er geen voorwaarden gesteld aan besteding en verantwoording van de middelen.

Gemeenten die deelnemen kunnen naast een eenmalig budget, op de volgende manieren door VWS gefaciliteerd worden:

- Inzet en betrokkenheid van het adviesteam mantelzorgondersteuning voor gemeenten. Zij bieden informatie & advies, meedenkkracht als sparringpartner, procesbegeleiding, en ontsluiten beschikbare tools en ervaringsdeskundigheid bij de verdere uitwerking van dit traject, al dan niet samen met lokale partners.
- Ondersteuning van kennisuitwisseling tussen deelnemende gemeenten.
- Evaluatie van het proces en monitoring door een extern bureau. Op deze manier kan de opgedane kennis ook worden gedeeld met andere gemeenten en instanties.

Aanmelden

Wil je jouw gemeente aanmelden om aan de slag te gaan met de mantelzorgverklaring en het versimpelen van de toegang tot (mantelzorg)regelingen, dan ontvangen we graag voor 10 september een mailtje.

Debbie Koning over het online INC. Festival

Ik heb nieuws voor ons: die

Debbie Koning was deze zomer online aanwezig bij het INC. Festival, dat markeerde dat Nederland vijf jaar geleden het VN Verdrag Handicap ratificeerde. Doel van het festival: jonge mensen met én zonder beperking bij elkaar brengen en de samenleving inspireren met hun ambities, ideeën en verhalen. 'Dat is nogal een ambitie en ik hou daarvan, ambities!'

Het INC. Festival vond online plaats.

deuren zijn dus niet open

Ik verwonder me dagelijks over de wereld. Ik ben vaak in verwarring over hoe systemen, dynamieken en instituties blijven werken en ogenschijnlijk bestaansrecht houden. Veel uitdagingen die dergelijke contexten opwerpen ken ik niet vanuit mijn persoonlijke ervaring vanwege mijn privileges. Je weet wel: wit, opgegroeid in de welvaart van het westen, gezond geboren, fysiek geen uitdagingen buiten de norm. Ik val in heel wat hokjes, waardoor het leven voor mij minder uitdagend zou moeten zijn dan voor degenen die hier niet in vallen. Toch ben ik me ook regelmatig bewust van alle hokjes waar ik niet in val. Van dat wat ik niet begrijp en waar ik niet in mee kan.

Geslaagd festival

Bevlogen sprekers, inspirerende woorden, oprechte verhalen: volgens mij was het een geslaagd online festival (voor zover een online festival überhaupt geslaagd kan zijn, maar dat is een ander verhaal). Ik weet niet zeker hoeveel jongeren zonder geclassificeerde beperking aanwezig waren; ik kan me wel voorstellen dat dat aandeel mag groeien.

Op de woensdag die ik mee kon pakken, draaide het om onbeperkt ontwikkelen. Deelnemers werden op allerlei manieren gefaciliteerd om het festival mee te maken: een gebarentolk, transcriptie, de nodige overzichtelijke aanpassingen op de website. Voor mij weer een goed moment om me te realiseren dat al deze mogelijkheden er zo vaak nog steeds niet zijn. Ik sta dan weer even bewuster stil bij al die mensen voor wie onbeperkt meedoen en onbeperkt ontwikkelen op dit moment vooral nog een *catchy* slogan is en ver van hun werkelijkheid staat. Ik werd geraakt en geënthousiasmeerd door de succesverhalen die uitgekozen zijn om lering uit te trekken. *Best case scenario*'s waar zowel bedrijven en instituties als de deelnemers inspiratie van op konden doen.

Meest inclusieve werkgevers

Er was ruimte voor succesverhalen over onder andere het vinden van werk en de overgang tussen school en werk – die er eigenlijk niet

zou moeten zijn, zo werd gesteld. School en werkgevers zouden beter aan elkaar verbonden moeten zijn zodat iedereen die betrokken is elkaars potentie beter zou kennen. Scholieren zouden beter op de hoogte kunnen zijn en soepeler begeleid kunnen worden naar een passende vervolgstap. Werkgevers zouden beter op de hoogte kunnen zijn van de potentie van mogelijke medewerkers.

Erasmus Universiteit Rotterdam (EuR) en Politie Nederland werden geprezen om hun respectievelijk eerste en tweede plaats op de ranglijst meest inclusieve werkgevers 2021. Op dit moment worden binnen EuR 55 banen ingevuld door mensen met een beperking. De ambitie is om dat dit jaar nog te laten groeien tot honderd banen. Geen gecreëerde banen dus, maar banen van betekenis en bestaansrecht ongeacht wie de functie vervult. Een verademing, want laten we eerlijk zijn: niemand wil een gecreëerde baan. Zoals niemand ergens wil werken enkel omdat je vrouw bent of omdat je iemand van kleur bent.

Gun jezelf een vriendschap

Er werd gesproken over het project Buddies van HandicapNL [de nieuwe naam van Fonds verstandelijk gehandicapten en het Revalidatiefonds, red.]. Niemand zou zonder vrienden moeten leven; daarom heeft HandicapNL een vriendschapsprogramma voor mensen met een handicap. In het afgelopen jaar, waarin we door alle coronamaatregelen enorm zijn geconfronteerd met eenzaamheid, stegen de aanmeldingen, vooral van jongeren die buddy wilden zijn. Vast en zeker hadden ze daar uiteenlopende redenen voor, maar ik geloof dat de kwetsbaarheid die iedereen heeft ervaren het afgelopen jaar heeft bijgedragen aan de realisatie hoe hard we elkaar eigenlijk nodig hebben. De boodschap die daar als afsluiting werd meegegeven, luidde: 'Gun jezelf een vriendschap, want je bent het waard.'

De potentie zien

Daarna werd ik heel erg blij van de voor mij nieuwe term 'inclusiviteitsspier'. Het is die spier waarvan je niet weet waar hij precies

Als je dit leest, denk je dan ook 'Jeetje, wat een open deuren weer'? Nou, ik heb nieuws voor ons: die deuren zijn dus niet open

VN - verdrag in gewone taal

- DREMPELVRIJ
- TOEGANKELIJKE
TAAL
- PRIVACY
- ARBEID
- MEEDOEN
- VOORBEELDEN
UIT DE PRAKTIJK

Aanbieding voor onze trouwe abonnees: Stuur een mail naar info@eenvoudigcommuniceren.nl met in de onderwerpregel *Rechten van alle mensen met een Handicap*. En in het bericht uw naam, adresgegevens en uw bestelling.

Ik bestel .. exemplaren van *Rechten van alle mensen met een Handicap* voor slechts € 15,- per stuk inclusief verzendkosten.

ISBN: 978-90-8696-098-9

Uitgave: gebonden, A4 formaat, geïllustreerd, 48 pagina's

aanhecht of naartoe loopt. Soms levert hij wat discomfort op, maar mits voldoende gebruikt maakt hij je flexibeler en sterker in onbekende situaties. Je traint hem door mensen die je niet goed herkent werkelijk te ontvangen en daarvoor aanpassingen te doen binnen jullie beider grenzen.

Verder werd er gesproken over hoe belangrijk het is om niet te kijken naar wat er niet is, maar te zien waar de potentie zit. Er werd nog maar eens benadrukt dat inclusiviteit niet alleen is dat je uitgenodigd wordt op een feestje, maar ook ten dans wordt gevraagd. We keken naar een documentaire over het succes van de wasstraat als werkplek voor mensen met een extra ondersteuningsvraag. En de avond werd afgesloten door de bedreven sprekers van OMDENKEN. Zij maakten ons maar weer eens duidelijk hoe ons brein werkt en dat we alles wat we waarnemen classificeren en aanvullen met dat wat er niet is.

Als je dit leest, denk je dan ook 'Jeetje, wat een open deuren weer'? Nou, ik heb nieuws voor ons: die deuren zijn dus niet open. Hoe het in vredesnaam kan is een grote brok verwondering voor mij, maar ze zijn niet open, er zit geen knop en de drempel is een centimeter of tien hoog, zodat zelfs ik nog een hoog risico loop erover te struikelen.

Verschil is er

Dat brengt me op het thema dat mij al lange tijd niet meer loslaat. Hoe komt het toch dat ik op zoveel verschillende plaatsen zulke mooie bewegingen naar inclusie zie? Dat ik in een maand wel in acht verschillende contexten hoor of lees dat verschil er niet zou moeten mogen wezen, maar er wel gewoon is? Die open deuren zijn allemaal nog steeds geen open deuren. We praten er met elkaar over in veel verschillende settings, maar het komt moeilijk bij elkaar. Het oncomfortabele zit hem in het spanningsveld waarin ik me realiseer dat ik af wil van het doelgroepdenken om echt inclusie te bereiken, maar ik ook weet dat het niet aan mij als geprievilegieerde bijstander is om dit te forceren. Ik wil niemand binnen deze groepen te kort doen of hun uitdagingen bagatelliseren, maar ik wil wel oproepen tot verbinding. Een inclusieve samenleving gaat ons niet toevallen, daar moeten we hard voor werken en fanatiek voor stilstaan. Het is een samenspel van leidinggeven aan verandering en je plaats kennen. Het is niet opgelost door mensen aan te moedigen mondiger te worden en zich assertiever voor te doen als dat ze zich voelen. Het gebeurt door bijeenkomsten zoals INC. Festival, door ervaringsdeskundige die adviseren en door uitvoerders beleidsmakers die durven te luisteren en de normen doen laten verschuiven.

Buiten de norm

Maar is het allerbelangrijkste niet dat we het niet meer als 'buiten de norm' gaan wegzetten? Het is verwonderlijk hoe onze normen vaak nog zo gebaseerd zijn op structuren en dynamieken die niet meer passend zijn bij deze tijd. Dat als we dit op een rijtje gaan zetten we barsten van de gemarginaliseerde groepen. Juist daarom hoop ik volgend jaar op een INC festival 2.0 waar iedereen die de dominant geldende norm wil laten verschuiven ten behoeve

Debbie Koning.

van meer inclusie, aanwezig is en ruimte krijgt. Ik denk daarbij aan vrouwen die hun positie willen verbeteren, aan degenen die zich verbonden voelen met de LHBTIQ+ gemeenschap, mensen van kleur en misschien ook mensen met een kleine beurs. Deze opsomming is niet bedoeld volledig te zijn, net zoals inclusie voorlopig niet klaar is. De opsomming laat wel zien hoe weinig inclusief onze maatschappij door veel mensen ervaren wordt. Stel je eens voor als al deze krachten zich bundelen! Hoe snel zouden normen dan opschuiven?

Ik begrijp hoe nodig het is om samen te komen met mensen die je verstaan en waarin je een stukje van jezelf en jouw weg herkent, maar blijf niet in gesprek met jezelf. Ik wilde aansluiten bij dit festival omdat ik binnen onze adviesraad de implementatie van het VN Verdrag Handicap beter tot zijn recht wil laten komen, in het bijzonder vanuit een jong perspectief. Ik moet mezelf en mijn collegae toch nog eens goed bevragen of dat wel de juiste benadering is. ▲

Debbie Koning is community facilitator en eigenaar van adviesbureau Kohesie. Daarnaast is ze voorzitter van de Adviesraad Sociaal Domein in Landerd.

Inge van Dommelen, het sociaal domein en het nieuwe kabinet

Drie tips voor Rutte IV

FOTO: SHUTTERSTOCK

Vrijdag 28 mei 2021, het Binnenhof: Sigrid Kaag (D66) en Mark Rutte (VVD) staan de pers te woord. De twee spendeerden de afgelopen maanden aan het vormen van het vierde kabinet Rutte.

Geachte aspirant kabinetsleden,

Welkom op jullie nieuwe posten! Wij kijken vol verwachtingen uit naar jullie beleid en oplossingen voor de grote maatschappelijke vraagstukken waarvoor Nederland staat. Persoonlijk hoop ik dat jullie geen dichtgetimmerd regeerakkoord gebruiken, maar een richtinggevend kader van één A4 waar de bewoners, lokale maatschappelijke spelers en gemeenten verder mee kunnen. Want de opgaven waar gemeenten én de landelijke overheid samen voor staan, zijn groot. Een duurzame klimaatanpak, voldoende goede en passende woningen, goede zorg en ondersteuning, hervorming van de arbeidsmarkt, herstel van corona, doorontwikkelen van het sociaal domein, en ga zo maar door.

Ik roep u vooral op om binnen het sociaal domein niet weer te gaan centraliseren. Om door te zetten met hervormingen, met in het achterhoofd de gedachte achter de decentralisatie: maatwerk, in de buurt van bewoner, samen met de bewoner en zijn (te maken) netwerk. Volgens mij kunt u de problemen binnen het sociaal domein fatsoenlijk oplossen door drie dingen te doen.

Tip 1: Werk vanuit de leefwereld van de bewoner

‘Daar komt ze weer met haar stokpaardje’, hoor ik de trouwe lezer van *Wmo Magazine* denken. Ik roep het al jaren en de onderbouwing hiervoor is steeds duidelijker. Zie bijvoorbeeld het rapport *Weten is nog geen doen* (2017) van de WRR (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid) over ‘doenvermogen’. Dat rapport stopte het toenmalige kabinet-Rutte snel in een la.

Door de coronacrisis zijn de kwetsbare mensen alleen maar nóg kwetsbaarder geworden, terwijl de niet-kwetsbaren minder hard geraakt zijn. Daardoor is het kansenverschil tussen mensen duidelijker dan ooit. Er is een groep mensen in dit rijke land die permanent niet kunnen meedoen, terwijl het kabinet veronderstelt dat zelfredzaamheid voor iedereen te leren is. Het WRR-rapport toont aan dat deze veronderstelling onterecht is, en cijfers over schulden (1,5 miljoen huishoudens, Nibud) en langdurige armoede (700.000 huishoudens, Nibud) bevestigen dat – waarbij de effecten van de coronacrisis nog niet eens zijn meegerekend.

Daarnaast straft de overheid mensen voor ongewenst gedrag, terwijl dit gedrag vaak de oorzaak is voor de problemen waarin mensen verzeild raken. Bijvoorbeeld een boete krijgen als je niet komt opdagen bij een training over hoe je je leven en huishoudboekje op orde kunt krijgen. Dan lever je als overheid draaideurondersteuning in plaats van dat je bijdraagt aan duurzame oplossingen – terwijl die juist nu hard nodig zijn.

Tip 2: Werk door kokers heen

Ik mag momenteel weer met en voor mensen in de maatschappelijke zorg werken. Ik vind het choquerend dat veertig procent

van de daklozen (monitor LAD: Landelijk Actieplan voorkomen Dakloosheid) afkomstig is uit de intensieve jeugdzorg en tussen wal en schip valt. Het gaat om jonge mensen die aan het begin van hun leven staan en al de ene na de andere kortetermijninterventie hebben meegemaakt. Ze hebben daardoor het idee iets te moeten doen zonder dat ze zicht hebben op een echte oplossing. In veel gevallen helpt het dan juist om in te grijpen, om door kokers heen te werken. Neem goede initiatieven zoals ‘Onder de Pannen’ of ‘Kamers met Kansen’: mensen die een kamer over hebben, kunnen deze legaal onderverhuren aan iemand die dringend op zoek is naar woonruimte. Dit kan zonder dat de verhuurder gekort wordt op een uitkering of toeslagen. Het jammere aan dit soort concepten is dat ze een looptijd hebben van maximaal één jaar. De logica van de verzorgingsstaat en die van de participatiesamenleving botsen hier. De overheid zou door kokers heen moeten werken. Het UWV mag geen hulp bieden bij dreigende werkloosheid en de bijstand is niet gericht op iemands loopbaan. Daar kunt u wat aan doen, nieuwe kabinetsleden! Sommige interventies laten pas op langere termijn resultaten zien. Investeren in gezinnen met geldzorgen kan lonen en kan voorkomen dat geldzorgen overgaan van ouder op kind. Zie ook tip 3.

Tip 3: Reken over de verkiezingen en de politieke horizon heen

Gemeenten besteden maar liefst méér dan vijftig procent van hun gemeentelijke middelen aan het sociaal domein. De tekorten zijn schrijnend in bijvoorbeeld de jeugdzorg en de GGZ, waar ook nog enorme wachtlijsten zijn. Door te investeren in vooruitkijken en voorkomen is het mogelijk om duurzame oplossingen binnen het sociaal domein mogelijk te maken voor de mensen die dat echt nodig hebben. Hoe mooi is het, nieuw kabinet, om op financieel niveau een ander systeem te verzinnen, samen met gemeenten, waarbinnen duurzame oplossingen op termijn zichzelf terugverdienen? Denk vanuit de investeringsformule: investeren in de juiste ondersteuning bespaart op termijn geld. Durf over uw zittingstermijn van vier jaar heen te werken. Kijk naar kortetermijnwinst om te inspireren en te leren en investeer bijvoorbeeld in het betalen van lotgenotennetwerken en co-wonen. Investeer daarnaast in duurzame oplossingen die nieuwe vormen van financiering en digitalisering mogelijk maken, zoals ‘shared savings’. Zo kunnen de verschillende vormen van logica in de verschillende kokers elkaar versterken. Doe het samen met de mensen om wie het gaat. Verruim de politieke horizon naar een horizon waarin u groter denkt, maar klein begint.

Dus beste aspirant kabinetsleden, ga als de wiedeweerga aan de slag met deze drie tips. En stop met het ronddraaien rondom het eigen hoopje! ▲

Nynke Andringa over de theorie van Jan Rotmans

De transitie-expeditie:

‘We leven niet in een tijdperk van verandering maar in een verandering van tijdperk,’ aldus Jan Rotmans. Nynke Andringa over een gedachtegoed waarvoor veranderaars nodig zijn. En geduld.

‘We leven niet in een tijdperk van verandering maar in een verandering van tijdperk,’ aldus Jan Rotmans, hoogleraar en oprichter van Urgenda. Rond de ontwikkelingen van de Vogelaarwijken in 2008 kreeg ik kennis van Rotmans’ gedachtegoed rondom transities. Wat hij destijds al zei over het tijdperk waarin we zitten, de transitie-expeditie (een term uit Rotmans’ boek *Omwenteling*) en alles wat daar volgens hem bij komt kijken, wordt mij steeds duidelijker. Alleen gaat het me te langzaam. Dat frustrereert me wel eens. Die frustratie herken ik van vroeger bij sommige van mijn oudere collega’s Maatschappelijk Werk. Het was een soort staat van negatieve moedeloosheid die mij destijds niet motiveerde in mijn werk. Ik heb me daarom in 2004, als net afgestudeerd maatschappelijk werker, voorgenomen om niet vastgeroest te raken. Ik zag soms maatschappelijk werkers en opbouwwerkers voorbijkomen die alleen maar klaagden over dat het vroeger beter was, bij elke verandering zeiden: ‘Dat is niet nieuw hoor, dat deden wij vroeger ook al’. Dan zakte mijn energie in mijn schoenen. Dat nooit!

De illusie van de machteloosheid

En nu, bijna twintig jaar later, begrijp ik die vastgeroeste collega’s soms wel. Ik begrijp wel dat collega’s soms moedeloos worden van de herhaling van processen. Ik signaleer het soms ook bij mezelf. Zoals laatst toen ik bij een ontzettend gaaf initiatief was dat erg leek op de Frontlijnaanpak. De vastgeroeste maatschappelijk werker in mij verzuchtte stilletjes dat dit echt niet zo vernieuwend was als werd verteld. Dit hebben we allang gedaan! Gelukkig wuifde mijn enthousiaste ik deze zwaarmoedige vastgeroeste maatschappelijk werker in mezelf snel weg – ik weet tenslotte uit ervaring dat we met die laatste niet verder komen. Want waar draait het om? Draait het om de vastgeroeste maatschappelijk werker die niet gezien wordt? Draait het om het voormalige project dat niet gewaardeerd wordt? Nee, daar gaat het niet om. Het gaat om de bedoeling: Voor wie of wat wordt het gedaan? En draagt het bij? Ja? Nou, dan mogen processen zich wel honderd keer herhalen. Want zo werkt het nou eenmaal. Daar kwam ik al werkende weg achter.

Nu, bijna twintig jaar later, begrijp ik die vastgeroeste collega’s soms wel. Ik begrijp dat ze soms moedeloos worden van de herhaling van processen

vallen en doorgaan!

Frontlijnaanpak

Toen de gemeente Leeuwarden destijds een plan indiende om in aanmerking te komen voor de Vogelaargelden, stelde zij dat het tien jaar de tijd moest krijgen (en nodig had) om de gestelde doelen te halen. Die tijd heeft het niet gehad, zoals ik in eerdere columns vertelde. Door de decentralisaties werd er stevig getornd aan de Frontlijnaanpak en ook de medewerkers, onder wie ikzelf, bleven niet tien jaar. Financiering werd door de crisis en door de decentralisaties teruggedraaid en om de twee jaar verkiezingen (gemeentelijke en landelijke, waarbij ik de provinciale nog maar even achterwege laat) dragen ook beslist niet bij aan de continuïteit van een langdurig project als dit.

Het is dan ook pijnlijk als net weer nieuw verkozen politici kritisch vaststellen en belerend spreken over de niet-behaalde doelstellingen van tien jaar terug. Zo werd er na de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 in Leeuwarden gezegd: 'Nu gaan we alles anders doen!'. Er zou flink bezuinigd worden op de wijkteams en er kwam een andere aanpak. Van onderop, met huiskamers et cetera.

En dat terwijl Leeuwarden met haar 'van-onderop-aanpak' vanaf 2008 heel lang een voorbeeld was geweest voor vele gemeenten in Nederland. De reden waarom die resultaten niet waren gehaald – en waar de politiek grotendeels zelf debet aan was – werd achterwege gelaten.

Andere baan

Het gevolg van de veranderingen in 2018 was dat sociaal werkers, waar de afgelopen jaren veel geld en tijd in was geïnvesteerd zodat ze generalistisch hun werk konden doen, een andere baan zochten, bang als ze waren om hun baan te verliezen. Zo verdween grotendeels de investering die via subsidie van de gemeente de afgelopen vier jaar in de aanpak was gestopt.

Desalniettemin ging men met frisse moed verder. De basisondersteuning Wmo (voorheen uitgevoerd door de wijkteams van Amaryllis) werd aanbesteed en aan Inluzio in samenwerking met Amaryllis gegund, zodat de innovatie weer werd aangewengeld met de ervaring van de zorggigant. En zodoende bouwt

Draagt het bij? Ja? Nou, dan mogen processen zich wel honderd keer herhalen

Leeuwarden, maart 2021

Vijftien burgemeesters hebben een manifest geschreven voor zestien kwetsbare wijken. En ja, daar zit Leeuwarden ook weer tussen

Amaryllis, onder toezicht van Inluzio, weer dapper en enthousiast door op de bestaande waarden van destijds. Want de doelstellingen maatwerk, kansen voor iedereen en armoede-de-stad-uit bleven bestaan. Gelukkig waren ze niet vastgeroest! En gelukkig komt het Rijk ook weer tot inzicht! Want landelijk begonnen weer kwetsbare wijken in het oog te springen. Vijftien burgemeesters hebben vol frisse moed een manifest geschreven waarin ze aandacht vragen voor zestien kwetsbare wijken waarin geïnvesteerd moet worden. En ja, daar zit Leeuwarden ook weer tussen. Er worden vol frisse moed nieuwe plannen gemaakt, ambities geformuleerd en dit keer wordt er twintig jaar tijd gevraagd om resultaten te behalen. Als inspiratie voor het Leeuwarder programma wordt de Rotterdamse aanpak van Nationaal Programma Rotterdam Zuid aangehaald.

Vooruitkijken

Om verder te komen in de transitie, helpt vooruitkijken meer dan achteromkijken. En dan helpt het ook om het geleerde mee te nemen in projecten die op stapel staan. En als mensen roepen 'Dit is innovatief!', dan geniet ik van hun energie en enthousiasme in plaats van me te frustreren. Want dat helpt de illusie van machteloosheid te doorbreken. Ik leer van de illusie van machteloosheid dat het niet het Rijk of lokale politiek is die de macht heeft binnen de transitie, nee, dat zijn wij zelf. Dat zijn die burgerinitiatieven die goed lopen. Collectieve aanpakken waarbij de overheid echt een stapje achteruit doet. En die initiatieven zijn er steeds meer, dat zie ik ook in Leeuwarden.

Een ander mooi voorbeeld zag ik tijdens de door de LSA (vereniging van actieve bewonersgroepen) georganiseerde zomertour ('Ga mee op bezoek bij lokale bewonersinitiatieven') in Esbeek.

Hier hebben dorpsbewoners een coöperatie opgericht en baten ze met elkaar het café uit – en daarmee ook het honk van het verenigingsleven in het dorp. Wat blijkt? Van het een komt het ander. Zo hebben ze van de kerk een school gemaakt en met cultuur prachtige projecten opgezet.

De transitie-expeditie

Jan Rotmans schrijft over de belangrijke rol van het 'fasemodel' in zijn transitietheorie. Ik citeer (*Omwenteling*, pagina 122): 'In de beginfase van de transitie kunnen koplopers, de wegbereiders, ruimte creëren voor radicaal nieuwe ideeën en baanbrekende projecten. In de volgende fase zijn vooral verbinders nodig, die verbindingen creëren tussen de activiteiten en projecten van de koplopers. Hierdoor ontstaan nieuwe netwerken die ook weer verbindingen nodig hebben. In de kantelfase van de transitie is het systeem kwetsbaar, omdat oude structuren worden afgebouwd en nieuwe ontstaan. In deze fases zijn kantelaars cruciaal, die netwerken kunnen koppelen door mensen te mobiliseren en zodoende een beweging kunnen creëren met veel volgers.'

In welke fase Leeuwarden zich op dit moment bevindt, durf ik niet te zeggen. Ik hoop dat we al in de kantelfase zitten! Er is een aantal mooie initiatieven van onderop, zoals het Bewonersbedrijf in Heechterp Schieringen en het Netwerkcentrum in Leeuwarden Oud Oost. En wie weet wat het nieuwe programma Leeuwarden Oost bijdraagt om de kanteling te maken. Volgens Jan Rotmans' theorie hebben we daarvoor zijn verschillende typen veranderaars nodig.

U moet alleen wel geduldig zijn. Want volgens Rotmans gaat de transitie-expeditie nu eenmaal traag. Het begint bij onszelf. ▲

Femmy van Krimpen, praktijkbegeleider in Súdwest-Fryslân

‘Taal verbindt en

‘We kunnen veel met onze taal, maar we zijn ons daar niet altijd bewust van. Taal verbindt en raakt ons,’ zegt Femmy van Krimpen, praktijkbegeleider bij de gemeente Súdwest-Fryslân, de grootste gemeente van Nederland.

Femmy van Krimpen (Foto: Hoge Noorden.)

raakt ons'

'Ik ben de vraagbaak voor lastige casuïstiek', zegt Femmy van Krimpen over haar functie. Er zijn in de gemeente Súdwest-Fryslân vier gebiedsteams en Van Krimpen is aanspreekpunt voor het gebiedsteam Sneek Noord. Door een wetswijziging kwam in 2015 de uitvoering van de Wmo, de Jeugdwet, de Participatiewet en de schulddienstverlening bij de gemeente te liggen. 'Sindsdien is ons werk erg veranderd en worden alle vragen op het gebied van opvoeding, financiën, woonbegeleiding e.d. via de medewerkers van het gebiedsteam beantwoord', licht Femmy toe. 'We spreken veel Nederlands en soms zakt het Fries wat weg. Frysk is voor mij en voor veel andere inwoners van Friesland de eerste taal. Het Nederlands doen we erbij. Dat wordt vaak onderbelicht, maar eigenlijk is een extra taal dikke winst. Taal kun je bewust en onbewust inzetten. Het spreken van dezelfde taal kan heel verbindend werken, en met verbinding komt ook het onderlinge vertrouwen.'

Woorden moeten op hun plek vallen

Dat taal ook te maken heeft met identiteit en cultuur, heeft Femmy ook in de praktijk ervaren. Femmy: 'Je moet wel een beetje begrijpen hoe de cultuur in elkaar zit. Het onderkoelde "it koe minder", Fries voor "het kon slechter", is meestal bedoeld als een groot compliment, terwijl het Friese "it kin krekt" – het kan net vaak betekent dat het eigenlijk net iets te veel wordt. Deze manier van uitdrukken zegt ook iets over de mensen en hun manier van denken en leven.'

Ook zit er verschil in de communicatie tussen de mensen in een stad of in een dorp: 'Dat het in een dorp anders toegaat, lijkt voor iedereen logisch, maar als je bekend bent met het dorpsleven, dan ben je je ook weer meer bewust van de onderlinge verhoudingen in een dorp. Soms heb je het gevoel dat het halve dorp familie van elkaar is. Dat kan heel veilig voelen, maar ook verstikkend zijn. Stad en dorp hebben een eigen karakter en ook hun eigen

problematiek, zoiets moet ook wat de communicatie betreft vaak anders aangepakt worden, wil je dat woorden op hun plek vallen.'

Lading van woorden

Femmy onderstreept ook het verschil in de lading van woorden. 'Ik zie je graag', bijvoorbeeld, kan van betekenis veranderen door de persoon die het zegt, en als je de lading van de woorden kunt beoordelen. Als je de woorden uit het woordenboek geleerd hebt, zul je ze anders interpreteren dan wanneer je opgegroeid bent in de regio. 'Woorden kunnen daarom heel verwarrend werken voor allochtonen die nog wat minder grip op onze taal hebben. Ook onze vorm van communiceren kan hen soms afschrikken. In Nederland zijn we vaak heel direct en praten we open over ons gevoel. Mijn ervaring met sommige andere culturen, uit Afrika bijvoorbeeld, is dat ze dat niet gewend zijn, en ze hebben er ook moeite mee om de juiste woorden te vinden voor wat ze precies bedoelen. Als je dat weet, dan kun je daar rekening mee houden.' Er zijn meer zaken die anders zijn in de communicatie met mensen die net uit andere culturen naar Nederland komen. 'In Nederland is onze levensstandaard hoog, maar als je je nog zorgen maakt over onderdak, geld en veiligheid is er nog weinig ruimte om te praten over gevoel, dan gaat het nog over overleven, in plaats van opleven.'

Taal als gereedschap

Toch heeft Femmy in haar werk het meest te maken met professionals die zijn opgegroeid met de Friese en/of Nederlandse taal. De communicatie verloopt gemakkelijk, 'maar taal vraagt aandacht', zegt Femmy. 'Meertaligen, en zo ook Friessprekers, passen zich snel aan, terwijl dat niet altijd nodig is. Je kunnen uitdrukken in je eigen taal is een extra stukje gereedschap dat je kunt gebruiken.' ▲

'Stad en dorp hebben een eigen karakter, zoiets moet ook wat de communicatie betreft vaak anders aangepakt worden.'

Wally Keijzer over digitaal kluisje Zo-Dichtbij

‘Een schoolvoorbeeld van co-creatie’

Zo-Dichtbij is een digitaal hulpmiddel dat ouderen helpt langer thuis te blijven wonen. Een jaar geleden interviewde *Wmo Magazine* bedenker Wally Keijzer. Hoe gaat het nu met ‘haar’ digitale kluisje?

Het idee van Zo-Dichtbij ontstond tijdens mijn promotietraject aan de TU Delft, dat ik in 2016 afrondde met het proefschrift *Developing a Service Platform for Health and Wellbeing in a Living Lab Setting*. In mijn onderzoek stond het ontwerpen en evalueren van een platform centraal als mogelijke oplossing om mensen zo lang mogelijk zelfstandig in hun vertrouwde omgeving te laten wonen.

Inmiddels is de kern van het idee gerealiseerd. Met financiering uit het ZonMw-programma Active & Assisted Living (AAL) ontwikkelden we een digitaal kluisje waarin burgers hun sociale- en zorggegevens kunnen opslaan en waarvan ze zelf de sleutel stevig in handen houden. Ze bepalen dus zelf met wie ze welke gegevens delen. Dat kan de mantelzorger zijn, de wijkverpleegkundige, maar ook degene die het keukentafelgesprek voert.

Al tijdens mijn promotietraject kwam ik in contact met Ad Blom, innovatiemanager bij zorgaanbieder Pieter van Foreest. Onze visies bleken naadloos op elkaar aan te sluiten en gaandeweg werd duidelijk dat Zo-Dichtbij van waarde kon zijn als intake- en evaluatie-instrument voor de thuiszorg. Het subsidieprogramma SET (Stimuleringsregeling E-Health Thuis) bleek een uitgelezen mogelijkheid om samen met zorgverzekeraar DSW te werken aan

een opschalingsplan voor de regio’s Westland, Oostland, Midden Delfland en Delft.

Uiteraard verliep dit niet zonder slag of stoot. Het invoeren van een innovatie als Zo-Dichtbij kost eerst tijd voordat het tijd oplevert. Tegelijkertijd was er huiver om de drukbezette zorgprofessionals nóg meer te belasten. Het kostte overtuigingskracht om te laten zien: ‘What’s in it for me?’. Maar zoals Ad Blom het omschreef: ‘Innovatie is als varen in de mist’. En het resultaat mocht er zijn: eind 2019 lag er een gedegen opschalingsplan rondom ‘Intake nieuwe stijl’ dat we konden indienen bij ZonMw/RVO. De vreugde was dan ook groot toen onze aanvraag in februari 2020 werd gehonoreerd.

En toen... kwam corona. Wat een domper voor de hele ploeg. Zorgvuldig opgestelde plannen moesten we halsoverkop herzien, plannings aanpassen, sessies afzeggen. Ondanks alle ‘anderhalvemeter’ restricties was het belangrijk om zowel de huidige aanpak binnen de thuiszorg als de gewensite situatie (hoe kan het anders?) in kaart te brengen. Zonder deze inzichten was het onmogelijk om gericht te starten met de implementatie en opschaling van Zo-Dichtbij binnen Pieter van Foreest.

Nu dankzij DSW ook de duurzame bekostiging is gewaarborgd, staat niets verdere opschaling in de weg

Wally Keijzer

We vroegen veel van ieders improvisatievermogen. Om een voorbeeld te geven: ondanks het feit dat de zorg extreem onder druk stond, bleven de zorgprofessionals zich inzetten. Ze stelden zelfs voor om extra focusgroepsessies te houden. Dat bewijst voor mij twee dingen. Ten eerste dat ze geloven dat Zo-Dichtbij echt een verbetering is voor de klant – die voor hen heilig is. En ten tweede dat ze ervan overtuigd zijn dat Zo-Dichtbij de administratieve druk fors zal verminderen – die is hen een doorn in het oog.

Inmiddels hebben we ons project afgerond en na een jaar buffelen zijn we enorm trots dat Pieter van Foreest 'Intake nieuwe stijl' heeft omarmd als nieuwe werkwijze. De cliënt vult nu voorafgaand aan het eerste huisbezoek een digitale zelfcheck in, zodat de zorgprofessional veel gericht het gesprek in kan om de juiste zorg te leveren. Deze werkwijze scheelt veel tijd, frustratie en dubbel werk, waardoor de zorgprofessionals meer ruimte hebben voor het leveren van warme zorg en de cliënt tegelijkertijd de regie houdt.

Weliswaar ben ik de motor achter het project, maar Zo-Dichtbij is vooral een schoolvoorbeeld van co-creatie. Zonder de inzet van Pieter van Foreest met hun kerngroep aan zorgverleners en zonder de robuuste techniek van West IT en MEDrecord hadden we dit avontuur niet tot een goed einde kunnen brengen. Nu dankzij

DSW ook de duurzame bekostiging is gewaarborgd, staat niets verdere opschaling in de weg. Gestaaag werken we verder aan mijn droom: dat onze sociale innovatie een nutsvoorziening wordt, net zoals gas, water en elektriciteit.

Deze blog verscheen ook op de website van ZonMw. Voor het interview met Wally Keijzer, zie Wmo Magazine nummer 4, 2020. ▲

Zo-Dichtbij en ZonMw

ZonMw (organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie) heeft via twee programma's bijgedragen aan de ontwikkeling en implementatie van Zo-Dichtbij: Active & Assisted Living (AAL) en de Stimulering E-Health Thuis (SET). AAL financierde de ontwikkeling van Zo-Dichtbij in project Care@Home, gevolgd door implementatieproject Zo-Dichtbij. Met een project in de SET-regeling kon de implementatie van Zo-Dichtbij bij zorgorganisatie Pieter van Foreest op touw zetten.

Meer weten over Zo-Dichtbij? Neem dan contact op met Wally Keijzer: wallykeijzer@zo-dichtbij.nl.

‘Belangrijke stap in verbeteren en vernieuwen’

Utrecht richt HH anders in

Per 1 januari 2022 organiseert de gemeente Utrecht de hulp bij het huishouden op een andere manier. Er komt meer ondersteuning op maat voor de cliënt en meer samenwerking met andere vormen van zorg en ondersteuning in de buurt. Hiermee zet de stad een belangrijke stap in het verder verbeteren en vernieuwen van de hulp bij het huishouden in Utrecht, meent Annelies de Jong.

‘In Utrecht willen we dat iedereen kan meedoen en kan blijven meedoen, ook als iemand ouder is of ondersteuning nodig heeft’, aldus wethouder welzijn Maarten van Ooijen. ‘Een schoon huis helpt daarbij. Het is onderdeel van de basis die op orde moet zijn om ruimte te (blijven) voelen om mee te doen, bijvoorbeeld bij het onderhouden van sociale contacten of bij het ondernemen van activiteiten.’

Een huishoudelijke hulp is iemand die regelmatig over de vloer komt en daarmee ziet hoe het met iemand gaat en of er aanvullende zorg of ondersteuning nodig is. Utrecht wil de hulp bij het huishouden nog beter verbinden

met andere vormen van zorg en ondersteuning in de wijk, zodat zij rondom de inwoners een ‘team in de wijk’ zijn voor zorg en ondersteuning op maat voor inwoners.

Aanbieders

De opdracht voor hulp bij het huishouden is na een aanbesteding gegund aan vier partijen: Zorgwacht, Docura Thuiszorg, Emile Thuiszorg en T-zorg. Deze aanbieders zijn nu ook al actief in Utrecht. De vier partijen zetten zich samen in om de hulp bij het huishouden verder te verbeteren en vernieuwen. Dit doen ze in nauwe samenwerking met de cliënten zelf, Buurtteams Sociaal

en andere partners van zorg en ondersteuning in de buurt.

De aanbesteding is op een andere manier dan gebruikelijk vormgegeven. Na een eerste selectie is de gemeente een zogenaamde ‘dialogfase’ ingegaan met de vier geselecteerde partijen. Bij deze gesprekken met de aanbieders zijn ook de Wmo cliëntenraad, Solgu en het Buurteam Sociaal betrokken. Samen hebben zij de opdracht verder uitgewerkt in thema’s als partnerschap, keuzevrijheid en wijkgericht werken. Door deze manier van aanbesteden is een basis van openheid en vertrouwen ontstaan tussen de vier partijen onderling en de gemeente. Deze vorm van dialooggericht aanbesteden zal in de toekomst vaker worden ingezet.

Continuïteit voor cliënten en medewerkers

Voor Utrechtse inwoners die gebruik maken van hulp bij het huishouden en voor wie deze ondersteuning na 2021 ook belangrijk is, zijn afspraken gemaakt over de continuïteit in de ondersteuning. Uitgangspunt is dat cliënten hetzelfde aantal uren hulp in het huishouden blijven ontvangen en zoveel mogelijk hun eigen vertrouwde hulp behouden. De vier aanbieders zetten zich ook maximaal in om medewerkers van de partijen die afscheid nemen over te nemen met behoud van arbeidsvoorwaarden. In het najaar ontvangen cliënten en medewerkers hierover meer informatie.

Utrecht vanuit de lucht.

FOTO: SHUTTERSTOCK

Brabantse cliëntenraden slaan alarm om lagere Wmo-indicaties

Een groep cliëntenraden slaat alarm om de lagere herindicaties voor Wmo-begeleiding van gemeenten. Vooral voor ambulante cliënten met een psychische aandoening zouden gemeenten door een tekort aan financiële middelen minder uren uittrekken voor begeleiding.

Dit schrijft de cliëntenraad van RIBW Brabant in een brandbrief die in juni aan de Tweede Kamer is verzonden. Deze is medeondertekend door de cliëntenraden van zes andere zorgaanbieders. 'Bij ons ontstaat de indruk dat alles gericht is op vooral zoveel mogelijk geld besparen,' aldus de cliëntenraad in de brief. 'Wij begrijpen dat de gemeente met enorme tekorten kampt, en dat dit een probleem is, maar deze keuzes gaan uiteindelijk alleen maar veel meer geld kosten. Cliënten zullen een terugval krijgen, of nog langer zorg nodig gaan hebben. Het kan eveneens leiden tot nog meer verwarde mensen op straat.'

Psychisch probleem

Het gaat om mensen die door een psychisch probleem begeleiding nodig hebben bij het dagelijks leven, bijvoorbeeld op het gebied van wonen, gezondheid of financiën. In de brief worden voorbeelden gegeven waarin het aantal uren bij herindicatie wordt gehalveerd en sommige cliënten verliezen zelfs driekwart van de uren die eerder beschikbaar waren. 'Er lijkt gestuurd te worden op een vooraf door de gemeente vastgesteld aantal minuten of uren dat er voor een specifiek doel nodig geacht wordt.' Maar dit houdt geen rekening met persoonlijke omstandigheden, merkt de cliëntenraad op.

'Waar de een er één uur per week voor nodig zal hebben, kan een ander er wel vijf uur per week voor nodig hebben. Zoiets is niet vooraf kwantificeerbaar.'

Buurthuis

Voor sommige begeleiding wordt helemaal geen capaciteit gecreëerd. Zo wordt voor hulp bij de financiën doorverwezen naar het buurthuis. Daar wordt men wel geholpen, maar dit helpt niet in het oplossen van de

onderliggende problematiek van de cliënt, aldus de cliëntenraad. 'Bijvoorbeeld als deze de post niet eens open durft te maken.'

De medeondertekenaars van de brandbrief zijn: Cliëntenraad SMO Traverse; Cliëntenraad stichting Het Werkt; Cliëntencommissie Zorggroep Impact GGz Breburg; Cliëntenraad Pameijer Sociale Psychiatrie; Centrale Cliëntenraad Kwintes en Cliëntenraad Stichting Anton Constandse.

'Bij ons ontstaat de indruk dat alles gericht is op vooral zoveel mogelijk geld besparen'

Vaste columnist Wim Peters is juridisch adviseur bij StimulanSZ, een onafhankelijke stichting die gemeenten ondersteunt bij het ontwikkelen en uitvoeren van een goed lokaal beleid voor de sociale zekerheid.

Jongeman met ASS en ADD krijgt hulp

Geldt ook voor ma het lagere tarief?

Het komt regelmatig voor dat ouders die professional zijn op het gebied van de problematiek van hun kinderen, hen zelf hulp willen verlenen. Mag je dan als gemeente het lagere tarief sociaal netwerk hanteren dat in de verordening staat? De Centrale Raad heeft uitspraak gedaan.

Betrokkene is een jongeman van (in 2021) 23 jaar oud, die gediagnosticeerd is met ASS (autismespectrumstoornis) en ADD (attention deficit disorder). Hij wordt vanwege die problemen begeleid door zijn moeder, en heeft daarvoor een indicatie 'begeleiding individueel' van 420 minuten per week gekregen. Het bijbehorende tarief per uur dat de gemeente betaalt, is het tarief dat geldt voor iemand uit het sociaal netwerk. Dat is een lager tarief dan voor een professionele hulpverlener en bedraagt 11,80 euro per uur.

Bezwaar en beroep

Betrokkene en zijn moeder zijn het hiermee niet eens. Ze gaan bij de gemeente in bezwaar, maar die verklaart het ongegrond. Daarop stappen ze naar de rechtbank. Die verklaart het beroep voor een deel gegrond: de rechtbank meent dat er onvoldoende zorgvuldig onderzoek is gedaan om tot het aantal uren te komen.

Ook de onderbouwing van de 420 minuten vindt de rechtbank onvoldoende. Dat zal de gemeente dus opnieuw moeten doen.

Er is ook beroep aangetekend tegen het verstrekte uurtarief. De rechtbank vindt dat een uurbedrag voldoende moet zijn om de individuele begeleiding in te kopen. Volgens de rechtbank kan met dit bedrag hulp ingekocht worden bij moeder. Verder vindt de rechtbank dat hoewel de moeder een professional is, dit geen consequenties hoeft te hebben voor haar tarief, want er is niet gebleken dat haar begeleiding een negatieve uitwerking heeft op de omzet van haar eigen praktijk.

De gemeente neemt nu in opdracht van de rechtbank een nieuw besluit. De omvang van de indicatie wordt verhoogd naar 960 minuten per week, maar de gemeente houdt vast aan het tarief sociaal netwerk. Moeder gaat tegen de uitspraak van de rechtbank in beroep.

Oordeel Centrale Raad

De Centrale Raad constateert allereerst dat het enige punt van geschil nog het tarief sociaal netwerk is. De Centrale Raad kijkt naar wat er in de wet staat. Het gaat dan om artikel 2.3.6, eerste lid, van de Wmo 2015. Dat bepaalt dat indien

de cliënt dit wenst het college van B en W hem een pgb verstrekt dat de cliënt in staat stelt de diensten die tot de maatwerkvoorziening behoren van derden te betrekken. In het vierde lid is bepaald dat bij verordening kan worden bepaald onder welke voorwaarden betreffende het tarief, de persoon aan wie een persoonsgebonden budget wordt verstrekt, de mogelijkheid heeft om diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen en andere maatregelen te betrekken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk.

De Raad constateert verder dat in de gemeentelijke verordening is geregeld:

'1. Het college stelt bij besluit pgb-tarieven vast voor maatwerkvoorzieningen in de vorm van dienstverlening waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen dienstverlening door professionals en door sociaal netwerk.

a) De pgb-tarieven voor professionals worden bij begeleiding individueel, begeleiding groep, huishoudelijke ondersteuning (plus) en kortdurend verblijf gebaseerd op 70-100% van het laagste toepasselijke tarief per uur of resultaat dat hiervoor zou worden gehanteerd door een door de gemeente gecontracteerde aanbieder;

b) De pgb-tarieven voor sociaal netwerk worden tenminste gebaseerd op het wettelijk minimumloon.'

Een ouder die begeleidt doet dat als ouder en niet als professional.

De Raad kijkt dan wat er in de Memorie van Toelichting over is geschreven:

‘De gemeente kan in de verordening ook bepalen in welke situaties en onder welke voorwaarden de persoon aan wie de gemeente een persoonsgebonden budget verstrekt, de mogelijkheid heeft om voor zijn maatschappelijke ondersteuning personen in te schakelen uit zijn sociale netwerk. Tot het sociale netwerk worden gerekend de personen uit de huiselijke kring en andere personen met wie iemand een sociale relatie onderhoudt. Met dat laatste worden personen bedoeld met wie hij regelmatig contacten onderhoudt, zoals mantelzorgers, bu-

ren, (mede)leden van een vereniging etc. Hiermee krijgt de gemeente de ruimte om te bepalen onder welke voorwaarden zij het mogelijk wil maken dat een persoonsgebonden budget wordt ingezet om mensen uit het sociale netwerk van de betrokkene financieel voor hun diensten te belonen. (...)

‘De gemeente moet in de verordening opnemen op welke wijze de hoogte van het persoonsgebonden budget in de gemeente wordt vastgesteld. Zo kan de gemeente bijvoorbeeld bepalen dat het persoonsgebonden budget niet hoger mag zijn dan een percentage van de kosten die voor de gemeente verbonden zijn aan het

verlenen van adequate ondersteuning in natura. Gemeenten hebben daarmee ook de mogelijkheid om differentiatie aan te brengen in de hoogte van het persoonsgebonden budget. Gemeenten kunnen verschillende tarieven hanteren voor verschillende vormen van ondersteuning en voor verschillende typen hulpverleners. Gemeenten kunnen bij het vaststellen van tarieven in de verordening bijvoorbeeld onderscheid maken tussen ondersteuning die wordt geleverd door het sociale netwerk, door hulpverleners die werken volgens de kwaliteitsstandaarden en hulpverleners die dat niet doen (zoals werkstudenten, zzp’ers zonder diplo-

ZUIDERZEEMUSEUM

MUST SEE

Bestel je
tickets online
en ontdek 15
Nederlandse
iconen

De Centrale Raad van Beroep benadert het, zoals het haar taak is, puur formeel, vanuit wet- en regelgeving

ma's e.d.). Op grond van artikel 2.3.5 is het college wel gehouden een tarief voor een persoonsgebonden budget vast te stellen dat redelijkerwijs noodzakelijk is te achten om de cliënt in staat te stellen tot zelfredzaamheid of participatie. (...) (Kamerstukken II 2013/14, 33 841, nr. 3, blz. 38-39).

'Wel krijgt de gemeente de bevoegdheid in de verordening te bepalen dat voor het inkopen van ondersteuning in het informele circuit, d.w.z. bij personen die behoren tot het sociale netwerk van de cliënt – nadere voorwaarden gelden. Zo kan bijvoorbeeld worden bepaald dat het persoonsgebonden budget alleen ingezet kan worden als de informele hulp goedkoper is dan formele hulp. De te stellen voorwaarden kunnen niet zover gaan dat het inschakelen van informele hulp geheel wordt uitgesloten.' (Kamerstukken II 2013/14, 33 841, nr. 3, blz. 153).

De Raad constateert dat vaststaat dat moeder behoort tot het sociale netwerk van haar zoon. Verder constateert de Raad dat de gemeente gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheden om dat tarief lager vast te stellen. En dat is op een correcte manier gedaan. Moeder hoort tot het sociaal netwerk en dan geldt een lager tarief. En dan doet het er niet toe of moeder een professional is. De Raad is het met de gemeente eens en het hoger

beroep wordt ongegrond verklaard.

Beoordeling

Hoe kun je hier tegenaan kijken? De Centrale Raad van Beroep benadert het, zoals het haar taak is, puur formeel, vanuit wet- en regelgeving. De Raad constateert dat de mogelijkheid is geboden in de wet om voor het sociale netwerk een apart tarief te hanteren. De Raad constateert dat de gemeente dat correct heeft uitgevoerd. En is dus van mening dat terecht, ook voor een moeder die professional is, dit lage tarief is gehanteerd.

Er zijn ook nog andere argumenten, die in deze uitspraak echter niet zijn gehanteerd. (Dat hoeft ook niet bij deze onderbouwing, want bij een rechterlijke uitspraak gaan wet- en regelgeving voor.) Toch kun je wel nog vragen stellen. Bijvoorbeeld deze: Kan een ouder die professional is wel zijn kind als professional begeleiden? Veel professionals zullen zeggen dat dit onmogelijk is. Het gaat tenslotte om tegenovergestelde grondhoudingen, die elkaar uitsluiten. Als ouder houd je immers van je kind en bent er onvoorwaardelijk voor je kind. Bovendien heb je een verleden met je kind, waarin van alles is gebeurd, maar ook een bepaalde relatie met je kind is gegroeid. Dat beïnvloedt je kijk op je kind en die kijk beïnvloedt weer je handelen. Als professi-

onal mag je niet van je cliënt houden. Dat zou een goede relatie behandelaar-cliënt in de weg staan. Je moet afstand houden, je moet geen verhouding vanuit het verleden hebben, maar een frisse, professionele, niet-ouderlijke blik.

En dat zijn twee houdingen die elkaar in de weg zitten. En het is niet zo dat je een knop kunt omdraaien om van het ene op het andere moment om te schakelen van ouderlijke liefde naar professionele distantie. Kortom: een ouder die begeleidt, doet dat als ouder en niet als professional. Je zou misschien zelfs wel kunnen zeggen dat bij ouderlijke begeleiding een kind professionele begeleiding te kort komt.

Je ziet dit in uitspraken terug: het laatste jaar worden steeds vaker uitspraken gedaan waarin geconstateerd wordt dat de begeleiding door de ouder beter vervangen kan worden door begeleiding door een professional, om effectief/effectiever te zijn.

Is dit nieuw? Nou, bepaald niet. Bij artsen is het al heel lang de regel dat een arts niet zijn eigen gezin mag behandelen. Daar speelt dezelfde liefde/ontstane verhoudingen. Dus waarom zouden artsen het niet mogen (waarbij nota bene veel dingen objectief, bijvoorbeeld via onderzoek, zijn vast te stellen) en zou het in begeleiding dan ineens wel kunnen?

UITVERKOOP

laatste exemplaren

9789086961764 - *De zorgende gemeente* door Tom de Haas

Zijn er mensen die zich afvragen hoe het komt dat we de decentralisatie van de overheid naar de gemeentes toe zo hebben kunnen onderschatten? Die de grote problemen op het gebied van Jeugdzorg, AWBZ, re-integratie en passend onderwijs willen aanpakken? Lees dan dit profetische boek uit 2013! € 6,-.

9789086961535 - *Manipulatie* door Ronald Siecker

In de omgang tussen cliënt en professional is voortdurend sprake van beïnvloeding. In onze individualistische samenleving is het gangbaar geworden om het eigen belang te laten prevaleren. De 'calculerende burger' wil het maximale bereiken. Hoe herken je als professional manipulatie? Ronald Siecker, psychiater, arts en bedrijfsadviseur, geeft tips en leuke praktijkvoorbeelden. € 8,-.

Twee delen uit de reeks: **Inzicht in psychische handicaps** door Ronald Siecker

9789087170035 - *Signalen en Valkuilen Deel 1*

De meest voorkomende psychische ziektebeelden worden behandeld in begrijpelijke taal. De lezer leert wat zo'n ziektebeeld met iemand doet of kan doen en hoe dit op te lossen of zelfs te voorkomen! De voorbeelden die genoemd worden zijn herkenbaar. Heb je op jouw werkvloer ook te maken met mensen met een psychisch ziektebeeld? Lees dan zeker dit boek! €8,-.

9789087170042 - *Ik heb een tijdbom in mijn hoofd Deel 2*

In dit tweede deel gaat Siecker dieper in op een aantal cases. Ook krijgt de lezer veel feiten over psychische handicaps. Zo kunnen bij schizofrenie zowel depressies als psychoses opkomen en gedurende langere tijd aanwezig zijn. Alleen voel je je bij een depressie wel ziek, maar als je in een psychose zit, heb je zelf niks in de gaten. Ook dit boek kun je nu voor € 8,- bestellen.

Bestelinformatie

Stuur een e-mail naar info@eenvoudigcommuniceren.nl met de gewenste titels en het aantal exemplaren dat je wilt ontvangen. Verzendkosten zijn altijd € 4,50.

Bestellingen worden in volgorde van binnenkomst afgehandeld, op is op.

BESTEL VÓÓR 1 OKTOBER 2021!